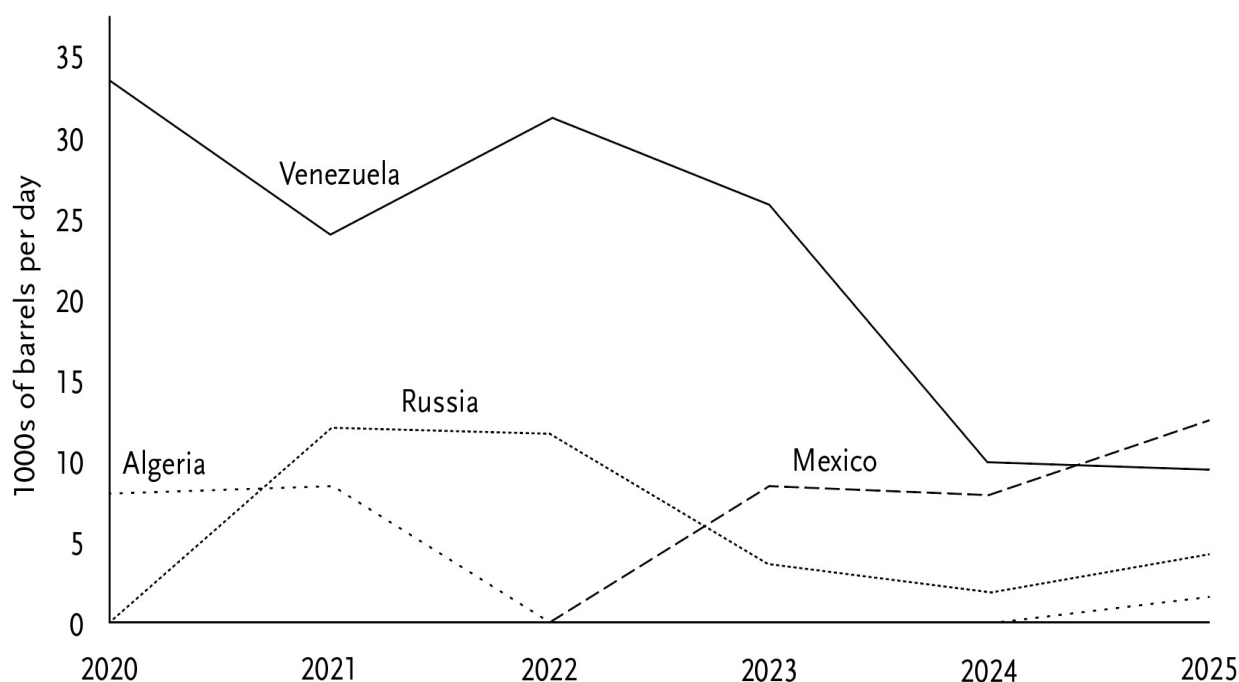

Rob Lucas: Strypgrepp?

(Ur [Sidecar](#), 30 januari 2026. Översättning från engelska, Göran Källqvist.)

När jag besökte Havanna senast, i mars 2025, var det mitt under det som då var det värsta strömavbrottet på årtal. När flygplanet närmade sig var marken under nästan svart – bara med enstaka ljuspunkter från *microsistemas* som fungerar även vid strömavbrott. Den lördagskvällen var stadens barer till största delen stängda, utom de som hade råd med egna generatorer. Av en slump var min stolsgranne under flygningen över Atlanten en pratsam ingenjör från en EU-delegation som föreslog solfångarparker och batterier, som han påstod skulle kunna lösa Kubas kroniska problem med strömförsörjningen inom de kommande 30 åren. Men utvecklingen gick sakta – och handlade snarare om årtal än en snabb lösning på energikrisen – och han skyllde på byråkratin. Under tiden linkade östaten fram på oljeleveranser från Venezuela som ströps alltmer av de amerikanska sanktionerna, samtidigt som de vände sig till andra källor: Mexiko, Ryssland, Algeriet. Turkiska generatorpråmar som ankrat i Havanna gav lite extra till elnätet. Kuba har plågats av strömavbrott sedan 2024, då importen av venezuelansk olja sjönk snabbt, och problemet förvärrades av en åldrande teknologi, som i huvudsak var från Sovjetperioden. Begränsad eltillgång ransoneras med schemalagda nedstängningar, samtidigt som tillfällig överförbrukning hanteras med ”urkoppling” och delvisa mörkläggningar. Ingen undkommer strömavbrotten fullständigt – ibland har hela elnätet slutat fungera – men det är mycket värre utanför huvudstaden.

Figur 1: Råolje- och oljeexport till Kuba sedan 2020

Källa: Kpler, FT.

Efter en period av relativ optimism med öppningen under Obama och inledningen av Havannas

”reformprogram”, har den nya upptrappningen av blockaden under Trump och Biden, tillsammans med förvärrande katastrofer – Covid och sammanbrottet för den internationella turismen, den globala inflationen, lokal makroekonomisk oordning, brist på basvaror, massiv ungdomsmigration – gjort den kubanska staten svagare än någonsin sedan revolutionen. Till och med under den post-sovjetiska ”speciella perioden”, då ön också drabbades av problem med elförsörjningen, och restriktionerna av livsmedelsleveranser ledde till utbrott av tidigare okända sjukdomar, lyckades den upprätthålla en växande befolkning. Nu står den inför en demografisk kollaps.¹ Motgång följer på motgång, och 2025 drabbades landet, som led av medicinbrist efter att orkanen Melissa hade spridit förödelse i de östra delarna, av utbrott av de myggburna sjukdomarna chikungunya och dengue. Samtidigt samlades en hotfull amerikansk flottstyrka – den största i regionen sedan kalla kriget – i Karibiska havet, och avrättade summariskt så kallade ”narkoterrorister” utanför Venezuelas kust. Trump-administrationens absurda påståenden om ”Cartel de los Soles” under det ökade trycket mot Maduro förstärkte en känsla att den verkliga måltavlan var outtalad: var Kuba det verkliga målet?

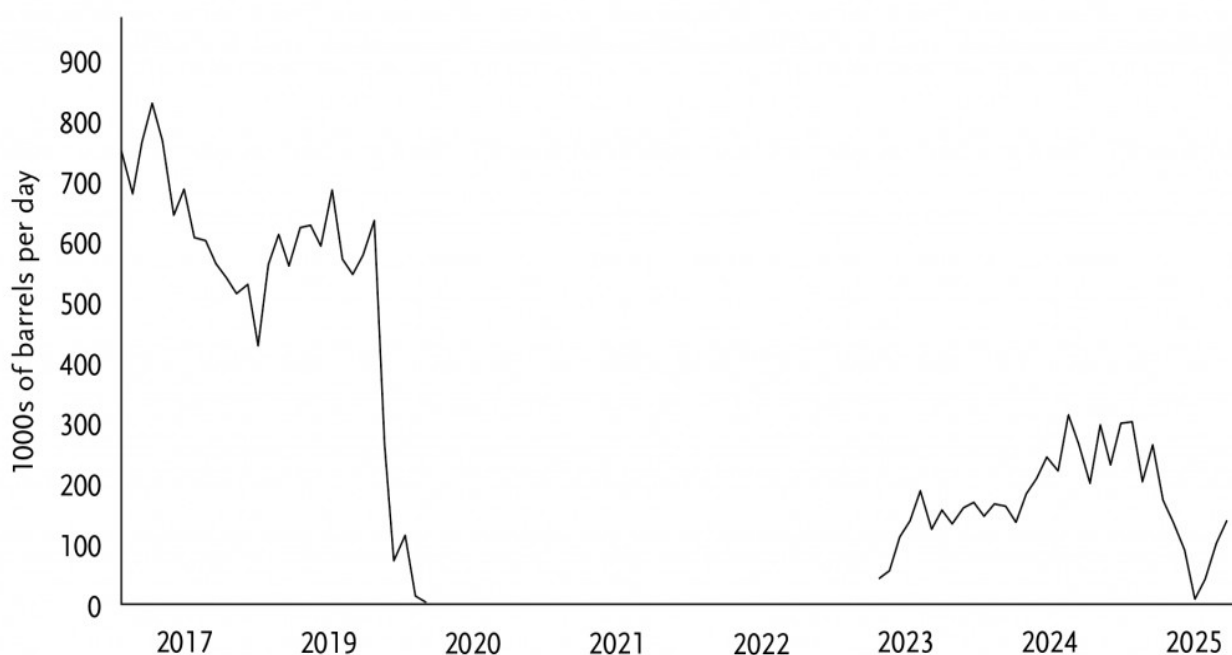
Redan tidigt under Chávez’ första presidentperiod började Venezuela och Kuba knyta täta relationer på basis av gemensamma politiska övertygelser och vänskapen mellan Chávez och Castro – som, enligt vad jag har hört, regelbundet brukade ringa varandra tidigt på morgonen och diskutera världs-politik och litteratur. 2000 inrättades *Convenio Integral de Cooperación*, ett arrangemang mellan de två länderna enligt vilka Kuba skulle skicka medicinsk och teknisk personal i utbyte mot olja. Behandling av kubanska doktorer blev vardag i Venezuela. Försöket till militärkupp 2002, omröstningen om att avsätta Chávez 2004 och den förlorade folkomröstningen om konstitutionen 2007, tvingade successivt Chávez att be om kubanskt stöd för att stärka sitt styre med hjälp av en omstrukturering av militären och underrättelsetjänsten. Det är ursprunget till närvaron av den kubanska livvakt som skulle komma att slaktas vid kidnappningen av Maduro den 3 januari. I Miamihögerens feberfantasier blev dessa överenskommelser grunden till tesen om att ”svansen viftar på hunden”, en tes enligt vilken önationen var den verkliga härskaren i ett land som var mångdubbelt större till befolkning, yta och välstånd. Washingtons störtande av *chavismen* kom således underförstått att omformuleras som en nationell befrielse från ett kubanskt herravälde.

Sedan tidigt i sin politiska karriär har Marco Rubio putsat upp sina antikommunistiska meriter för scenen i Miami, och framställt sina föräldrar som flyktingar från Castros Kuba trots att de bosatte sig i USA tre år innan revolutionen. Redan under den första Trump-administrationen – en miljö som var mottaglig för Latinamerikas hökar – spelade han en roll för att utforma en aggressiv politik mot Caracas och Havanna. Det var således förväntat att hans installation som utrikesminister skulle leda till ett ökat tryck mot båda. Efter att efter 11 september ha gjort finansieringen av al-Qaida till måltavla, har USA finlipat sina verktyg för ekonomisk krigföring, och har värvat finans- och handelsdepartementen för att åstadkomma förödelse på utsedda motståndares ekonomier – Nordkorea, Iran, Ryssland, Venezuela – genom att utestänga dem från globala finansmarknader, clearingssystem för dollar, betalningssystemet SWIFT, eller helt enkelt göra det för riskabelt för banker att göra affärer med dem. De vanligaste resultaten är inflation, valutadevalvering och brister. Detta har blivit ett favoritvapen under en period då direkta militära interventioner har tappat sin lyster, med tanke på den katastrofzon som invasionen av Irak lämnade efter sig och förödmjukelsen att förlora mot talibanerna.

1 Se [UN Department of Economic and Social Affairs, Population division](#).

Sedan början av 1960-talet har USA:s sanktioner mot Kuba haft som uttalat syfte att beröva regeringen sin legitimitet genom att åsamka befolkningen ekonomisk misär. Att två tredjedels sekel senare hoppet om uppror ännu inte har uppfyllts har inte lett till någon större strategisk eftertanke. Åtgärderna har till synes levt kvar så länge att den senaste omfattande litteraturen om sanktioner får kämpa för att hitta särskilt mycket att säga om dem. USA:s Kubapolitik har ända sedan revolutionen varit så envist bestraffande att det kan verka rimligt att undra om det finns något mer de kan göra. Ändå har sanktionerna mot Kuba förändrats under den nya eran av ekonomisk krigföring, riktade sig från 2003 mot turistindustrin, och fortsatte med Trump-Bidens återinförande av Helms-Burtonlagens paragraf III, vars mål är att avskräcka utländska investeringar med hjälp av juridiska hot. I och med att intresset för geoeconomiska ”flaskhalsar” blev framträdande i USA:s utrikespolitik – och en ”sväng mot halvklotet” anades vid horisonten – erbjöd Kubas beroende av venezuelansk olja en uppenbar inriktning och framtidsutsikt att slå två flugor i en smäll. Även om Kuba fortfarande har ett betydande internationellt stöd, så var den officiella *chavismens* oälskade kvarlevor – som på ett odemokratiskt sätt härskade över ett samhälle fast i korruption och sina egna upprepade ekonomiska kriser – ett mål som få skulle sörja internationellt, förutom Kuba.

Figur 2: USA:s import av venezuelansk råolja sedan 2017

Källa: [US Energy Information Administration](#).

Från och med 2017 ökade den första Trump-administrationens sanktioner mot Venezuela. Men precis som med Ryssland har det ekonomiska kriget inte bara varit en gammaldags blockad – oavsett den senaste tidens skådespel med tankfartyg som har erövrats till havs – ty den långvariga överlappningen mellan Venezuelas och USA:s oljesektorer levde kvar i begränsad form även under Chávez, samtidigt som Chevron fick specialdispens från finansdepartementet att fortsätta verka i Venezuela under sanktionerna – en uppgörelse som de slutligen lät avsluta först på våren 2025. På grund av dessa komplikationer har USA:s åtgärder ibland hotat att slå tillbaka: vid ett komiskt felsteg ledde haveriet för det venezuelanska bolaget PdVSA, som Rosneft ägde en stor del av, till att den ryska staten, via just Rosneft, var nära att ärva en viktig del av USA:s oljeinfrastruktur, något

som fick finansdepartementets tjänstemän att snabbt slå igen dörren.

Efter en paus 2020-2022 återupptog USA 2023 – långt innan militärinvasionen nyligen – importen av venezuelansk råolja i en omfattning som var mångfalt större än vad Venezuela skickade till Kuba (jämför figur 1 och figur 2). Istället för att bara rikta in sig på produktion, tillämpades sanktionerna – precis som i fallet Ryssland – på leveranser, och gjorde åtskillnad mellan lagliga och olagliga tankfartyg, en skillnad som USA själv övervakade. Det finns ingen tvekan om på vilken sida transporter till Kuba hamnade: i den sjömilitära påtryckningskampanjen mot Maduro ingick i december konfiskering av en transport på väg till Kuba, under ett år då USA själv redan hade tagit emot avsevärt mycket mer venezuelansk råolja än Kuba. I allmänhet bryr sig amerikanska sanktionstjänstemän inte om att den juridiska och moraliska diskussion som beledsagar deras ekonomiska krigföring ska hänga ihop.

2025 ersattes Venezuela av Mexiko som Kubas huvudleverantör, och troligen erbjöd de en del olja med rabatt eller gratis, men på nivåer långt under vad Caracas tidigare hade skickat. Nu är även dessa leveranser osäkra, och Mexiko har skjutit upp dem – ett beslut som Sheinbaum hävdar var ”suveränt”, men det är relevant att USA:s hotfulla hållning mot Mexiko kommer i samband med att frihandelsavtalet mellan USA och Mexiko och Kanada ska ses över. När denna artikel skulle tryckas hade Trump-administrationen just förkunnat att den ska införa tullar för alla länder som levererar olja, med den uppenbart löjliga förevändningen att Kuba hade genomfört ”extraordinära aktioner som skadar och hotar” USA, och ”stöder terrorism och destabiliserar regionen med migration och våld”.

Snaran dras åt, men Kuba har en del inhemska råoljetillgångar och raffineringkapacitet, som utgör en icke föraktlig del av vad de konsumerar – 41% 2023, redan innan de venezuelanska leveranserna föll samman. Uppenbarligen tillräckligt för att försörja de gnisslande termoelektriska anläggningar som utgör ryggraden i Kubas elnät. De har också naturgas, som 2023 stod för 12,6% av elproduktionen och 23,6% av den inhemska energiproduktionen. Tillsammans står dessa fossila bränslen för en liten majoritet av energiproduktionen från ”suveräna” källor. Således kan Kuba ha en viss förmåga att till och med stå emot ett totalt bränsleembargo, men det kommer ändå att bli en utmaning: vi ska inte bagatellisera att huvuddelen av Kubas oljeförsörjning – som står för 84% av dess totala energianvändning – kom från Venezuela.

Kan förnybar energi vara en räddning? ”Även om de skulle vilja det, kan de inte ta bort solen”, sa en ämbetsman som jag frågade 2025. Kina har nyligen finansierat solenergiprojekt över hela landet, och det är tänkbart att situationen kan förändras ganska snabbt: 2023 producerades totalt 54.304 MWh dagligen, av vilket bara 457,5 MWh, 0,8%, kom från solenergi, men tydligen är solenergi-kapaciteten nu 3.250 MWh per dag – en ökning med 610% på bara några år. Även om det fortfarande är en ganska liten del av det som behövs (cirka 6% 2023), så förutspås denna siffra minst tredubblas till 2030, och göra att solenergi utgör omkring 18% av den totala konsumtionen. De förnybara källornas totala andel av energiblandningen hade redan 2021 ökat betydligt, till 5,2%. Även om det ännu inte är någon energirevolution, finns det således tecken på att en relativt snabb övergång är möjlig, där solenergi alltmer fyller luckan efter icke suveräna energikällor. Det kan hända att den nuvarande energikrisen bara utgör ett avgörande skede i relationerna mellan USA och Kuba, mellan flaskhalsen med ett oljeberoende av Venezuela och ett grönt alternativ till det.

Frågan är om den kubanska staten har förmåga att hålla ut tillräckligt länge för att nå fram till ny

strategisk terräng. Utöver Trumps vida rapporterade krav den 11 januari att Kuba ”sluter ett avtal, INNAN DET ÄR FÖRSENT”, och trots att han håller fast vid sin vanliga hotfulla ton, har han antytt en viss kluvenhet om USA:s framtidsutsikter här – kanske på grund av vissa bedömningar från underrättelsetjänsten:

Jag tror inte att vi kan pressa på mer, om vi inte ska gå in och spränga stället i luften. De är, hela deras livskraft, hela deras liv, var Venezuela.... Jag tror att Kuba hänger på en tråd... Vet ni, Kuba fick alla sina pengar för att skydda sig. Pengarna var som en beskyddare. De är ett tufft, starkt folk. De är fantastiska människor. Marco [Rubio] har lite kubansk blod i sig.... Jag tror att Kuba verkligen har stora problem, Men, vet ni, ärligt talat har folk sagt det om Kuba i många år. Kuba har haft problem under de senaste 25 åren. Och, vet ni, de har inte riktigt förlorat, men jag tror att de är ganska nära att göra det av egen fri vilja.

Det är värt att erinra om några kanske inte så stora kubanska särdrag, som kan kasta tvivel över framtidsutsikterna av en enkel amerikansk seger.

Det säger sig själv att USA vid varje direkt militär konfrontation kommer att ha en absolut överväldigande destruktiv förmåga. De skulle med lätthet kunna ”spränga stället i luften”. Men USA har dåliga meriter när det handlar om att faktiskt *vinna* ens små krig – vilket faktiskt kan bero på dess tillit till teknologisk överlägsenhet. Dessutom står dess befolkning i allmänhet klart till vänster om Miamilobbyen när det handlar om politiken mot Kuba: en klar majoritet stödde öppningen under Obama och att sanktionerna upphörde. För sin del har Kuba en liten och fallfärdig arsenal – i huvudsak från sovjettiden – med en del modernare ryska leveranser. Men i global skala är dess militärutgifter relativt höga: 4,2% av BNP 2020, enligt CIA:s senast publicerade beräkningar (även om man bör konstatera att BNP-andelen delvis kan vara resultatet av att militärutgifterna prioriteras samtidigt som den totala produktionen minskar). Enligt Global Firepowers rapport 2025 var dess försvarsbudget 4,5 miljarder dollar – plats 54 av 145 länder: ganska avsevärt för ett fattigt land med en befolkning på mindre än 10 miljoner.

Kuba har en historia av att kunna slå hårdare än sin vikt: det enda landet i sin storlek med en rad framgångsrika utländska militära fälttåg – genomförda på eget initiativ och på inbjudan från självständighetsrörelser i Angola, Guinea-Bissau och Moçambique – för att inte nämna överraskande bedrifter av underrättelsetjänsten mot USA. Kuba har givetvis förberett sig för en amerikansk invasion mer eller mindre ända sedan revolutionen. Dess väpnade styrkor beräknas ha 50.000 aktiva medlemmar och är nära knutna till det civila kommunistpartiets styre, medan en stor del av befolkningen formellt är tillgänglig för inkallelse. De väpnade styrkorna har hög legitimitet inom den kubanska befolkningen, efter att ha hållits borta från inre förtryck, och de kontrollerar ekonomins mest lönsamma delar – turism, finanser, byggsektorn, fastigheter, etc.. Och frånsett den amerikanska basen i Guantanamo Bay har Kuba en ös fördel av naturligt försvarbara gränser.

Även om varje direkt konfrontation helt klart skulle bli som en kamp mellan David och Goliat, så skulle således en taktik med trupper direkt på plats kunna bli kostbar och impopulär för USA – vilket ofta är avgörande faktorer för att kunna vinna krig. Trumps vädjan till kubanerna att komma över ”av egen fri vilja” och ”komma fram till en uppgörelse” är således den mest realistiska vägen till en amerikansk seger. Huruvida delar av militären, byråkratin eller regeringen kan vara mottagliga för sådana enträgna böner – vilket verkar ha varit fallet i Venezuela – är i sig självt svårare att mäta, sådana saker är till sin natur dunkla. Det faktum att Fuerzas Armadas Revolucionarias kontrollerar avgörande delar av ekonomin samtidigt med en delvis liberalisering och allmän kris

kanske medför risker för korruption. De utbredda erfarenheterna med familjer som delats upp mellan Kuba och Florida, med sina oundvikliga jämförelser av välstånd, kan ge en subjektiv frestelse för individer i hela den kubanska staten och de väpnade styrkorna.

Men man ska inte underskatta den kubanska nationalismens styrka. Nationalstaten här är något praktiskt taget unikt: ett försenat resultat, inte av initiativ från kreoleliten, som var typfallet i Nord- och Sydamerika, utan av att en traditionell självständighetskamp övergick i ett socialt krig för att befria slavar i kvarlevorna av den atlantiska plantageekonomin. Det gav det kubanska projektet en social sida långt före Castro, och i grund och botten var det detta som undertrycktes när USA invaderade 1898 – under täckmantel av att stöda det kubanska folkets självständighet – för att stötta sitt anspråk på Spaniens sista kolonier och lägga vantarna på en stor del av den lokala ekonomin. Det är av denna anledning som det Fernando Martínez Heredia kallade Kubas första och andra ”republiker” till sist visade sig vara instabila: under USA:s herravälde kämpade de för att få till stånd en sorts uppgörelser som kunde lösa de kvardröjande sociala kraven. Även om ett geopolitiskt tryck sedan länge har drivit Kuba i riktning mot status som ett amerikanskt protektorat, så har dess samhällskrafter – fullt medvetna om detta – utgjort en viktig broms. Det var fallet även under Batista – ett ögonblick som på ett berömt sätt symboliserades i *Gudfadern*, när maffian skär upp en tårta som representerar ön.

Dessa spänningar kunde till slut bara lösas med hjälp av en revolution och att det upprättades en speciell sorts stat – internationalistisk, social, folklig – som skilde sig från de stater som var typiska i regionen. Den urtypiska statsformen här är så utåtriktad och socialt splittrad att den knappt är ”nationell” alls: kuppbenägen och med en liten, rik elit som kontrollerar stora delar av ekonomin och tenderar att alliera sig med utländska utvinningsintressen; översållad av brott och korruption; bara flyktigt demokratisk om den överhuvudtaget är det. Det är en form som Kuba till stor del slapp tack vare revolutionen, som – trots sina dystra, auktoritärt byråkratiska sidor – under årtiondenas lopp har vidmakthållit en ovanligt folklig sida och periodvis förmåga till massdeltagande. Med tanke på den kubanska identitetens utbredning i utlandet och den motsättning som finns inneboende i Floridasundet är denna identitet komplicerad, men såtillvida som den fortfarande identifierar sig med ett territorium och levande erfarenheter av tyrannisk behandling från sin granne i norr kan den med lätthet anta en stridbar form. Identifiering med *mambisegerillan*; åkallande av attacker med machete; repetitioner av talkörer ”patria o muerte” – som ofta utförs på högsta statlig nivå men inte saknar en kvarvarande folklig bas. Och till och med under den djupa demoraliseringen efter årtal av krig och efter att den revolutionära generationen har dött bort, kommer yttre hot troligen att ge syre åt denna glöd.

Här har Charles Tillys berömda påstående att ”krig skapade staten” en viss rimlighet. Den revolutionära staten tvingades mer eller mindre omdana den inhemska förtrycksapparaten och de militära styrkorna från noll, under omedelbara hot om en amerikansk invasion, och de kunde göra det med en övertygande nationell historia – den episka dikten om självständighet, från Martí till Castro. Under ett enormt tryck skapades strukturer för att stärka disciplinen mot de gemensamma hoten från inre kontrarevolution och yttre intervention. Det är inte förvånande att det ledde till en delvis militärt auktoritär stat: det kan vara lönt att erinra om att Frankrike och Storbritannien bildade sådana stater under sina revolutioner – för att inte tala om de bredare erfarenheterna av kommunistiska revolutioner på 1900-talet. Senare importerades delar av Kubas statsmodell – monolitism, misstänksamhet mot kritiska strömningar, kulturell intolerans – från ett då konservativt Sovjetunionen, men

den behöll också ett oberoende och förmåga att handla annorlunda, som var rester från sin egen antikoloniala period. Man kan inte helt enkelt fästa en annan statsmodell i sin helhet utan en materiell grund. Om det har funnit något betydande yttre inflytande på den kubanska statens framväxt så är det i själva verket det ihållande tryck som den har utsatts för av USA. Det har säkerligen ökat tendenserna till auktoritär konsolidering och hämmat framtidsutsikterna av ett fullständigt demokratiskt deltagande, samtidigt som USA:s accepterande av flyktingar har fått den förvridna effekten att tillhandahålla en säkerhetsventil för missnöjda delar av befolkningen även om det undergräver Kuba demografiskt.

I jämförelse genomgick den venezuelanska staten, trots den långa historien av kupper före Chávez och en folkligt demokratisk konstitution under hans styre, aldrig samma sorts revolutionära omdaning. Trots att Chávez värvade kubanernas stöd för att omstrukturera delar av militären och underrättelsetjänsten, var de *chavistiska* omvandlingarna av mer begränsad omfattning. Det är sannolikt att detta gav fler öppningar för amerikansk underrättelsepersonal att skaffa fotfäste eller hitta möjliga förrädare att förhandla med. Det är svårt att tänka sig att det gäller lika mycket för Kuba. Utan tvivel har underrättelseagenterna studerat terrängen noga för att se var de skulle kunna utföra sina trollkonster, men de mekanismer som har inrättats just för att förhindra detta kanske fortfarande har lite liv i sig. Exemplet med Alejandro Gil Fernández nyligen, som fram till sitt fall 2024 var ekonomiminister – dömd för både spionage, korruption, förskingring, mutor, skatteflykt och pengatvätt – kan vara ett tecken på detta, även om potpurriet av anklagelser och den oklara processen antyder att man kanske inte ska anta den officiella linjen utan närmare skärskådande. Rykten har cirkulerat om fall av korruption på hög nivå och samarbete med utländska underrättelsetjänster, men det är svårt att veta vad man ska tro på. Den största faran finns där. Revolutionära stater överlever inte oförändrade med tiden, och deras omvandling är ofta förknippad med att deras grundare försvinner. Medan den revolutionära gruppen dör befinner sig Kuba på okända vatten. Kommer dess gamla fiende till sist att hitta lämpliga kollaboratörer, eller kommer dess senaste aggressioner att samla nya generationer?

Lästips:

[Dagens Kuba i svår kris](#). (Artikelsamling.) Den kubanska ekonomin är mycket illa ute, inte minst på grund av en svår energikris, som blivit ännu värre sedan Trump stängt av oljekranen från Venezuela.